

YÜZ YILLIK BİR NOTA DEFTERİNDE GİRİFTZEN ASIM BEY'İN İSTİKLAL MARŞI

Erol BAŞARA*

Özet

Bu çalışmada, Giriftzen Asım Bey'in İstiklal Marşı ve marşın yer aldığı nota defteri¹, müzik dünyasına tanıtılmıştır. Defterden, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde ülkemizdeki bando repertuarının bir kısmı hakkında bilgi edinmek mümkündür. Kime veya hangi kuruma ait olduğunu belirleyemediğimiz yüz yıllık bu nota defteri, içerik itibarıyla bando kurumlarının, araştırmacıların ve bestecilerin ilgisini çekebilir.

Anahtar Kelimeler: Nota defteri, İstiklal Marşı, Giriftzen Asım Bey

Turkish National Anthem by Giriftzen Asım Bey in a Hundred Years Old Music Book

Abstract

In this study, The Turkish National Anthem by Giriftzen Asım Bey and the music book including this anthem is introduced to the world of music. From the book, it is possible to get information about the marching band repertoire of Turkey in the first quarter of 20th century. This one hundred years old book, which is not identified who or which institution it belongs to, can be interesting for the marching bands, researchers and composers, as of its content.

Key Words: Music book, Turkish National Anthem, Giriftzen Asım Bey

* Doç., Cumhuriyet Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuarı Müdürü

¹ Şahsî kitaplığımızda bulunan defteri:

<http://www.cumhuriyet.edu.tr/fakulte.php?cubid=z8Tg4tTp19Toyemypp6cx9vl0uHZ3Nlnpp8=&Dil=> adresinde araştırmacıların istifadesine sunduk. Defterin taranıp dijital ortama konulmasını sağlayan Şahin Çirkin, Hilmi Özyazıcı, Turan Bulut ve Mustafa Bıçakçı'ya ve bu çalışmada üstün Osmanlıca bilgilerinden yararlandığım İlahiyat Fakültesi memurlarından hattat Cafer Kelkit ve Tarih Bölümü Arş. Gör. Hilmi Arıç'a teşekkür ederim. E.B.

GİRİŞ

Edvar ve güfte mecmualarının yanında geçmişten intikal eden müzik dergileri ve nota defterleri, müzik araştırmalarında önemli kaynaklardandır. Bu çalışmada, önemli olduğuna inandığımız bir kaynak (bir nota defteri) tanıtılıp, bu kaynaktan rastladığımız (bugüne kadar notası bulunamayan) Asım Bey'in İstiklal marşı müzik dünyasına sunulmakta ve bazı tespitler yapılmaktadır. Yazımızın başında, çalışmaya esas olan defterin tanıtımını şöyle özetleyebiliriz:

Şahsî kitaplığımızdaki kapağı olmayan defter², doğrudan bando sazlarının ses sahaları ve nota değerleri ile başlamaktadır. Osmanlıca (son sayfalarda bazı başlıklar Latin harfleri ile) yazılmış büyük boy bu defter, bir bando görevlisinin veya bir bando teşkilatının meşk defteri olmalıdır. Bu düşüncemizi destekleyen verilerden biri de, başlangıç sayfalarındaki bilgilere ilaveten defterde otuz beş adet marşın yer alışıdır.

Tamamı 343 sayfa olan defter (138, 139. sayfalar ile 163-176. sayfalar arası kayıp), dönemin nota şekilleri ve akış işaretleriyle³ yazılmıştır. 266. sayfasına kadar Osmanlıca rakamlarla numaralandırılmış bu nota defteri, Osmanlıca kitap ve defterlerin aksine sağdan sola açılmaktadır.

DEFTERİN TARİH VE İÇERİĞİ

Defterin 6. sayfasında, "Sabâ üzere taksîm, gayet ağır çalınacaktır, fî 9 Teşrîn-i sâni 326, (Kasım 1910-1911). Mûsikî Serçavuşu Ahmed Salih, Alay 28 Mûsikî" ibâresi var. Rastladığımız bir diğer tarih de, defterin 271, 272. sayfalarındaki Asım Bey'in İstiklal Marşı notasında görüleceği gibi 1340 Kânun-i sâni (Ocak-1924).Marşın yazıcısı ise yine Ahmed Salih. Bu

² 1990 kışında Sivas'ın tanınmış kültür simâlarından, bir müddet sahaflıkla da uğraşmış bir zât, Üniversitede ziyaretimize geldi. Biraz sohbetten sonra: "Nereden aldığımı sormaman şartıyla bu nota defterini sana veriyorum" diyerek ziyaretini bitirdi. Defteri 2-3 sayfa karıştırdıktan sonra bir kenara bıraktık. Bu "kenara bırakış"tan 24 yıl sonra, 2014 yılı bahar dönemi son Yüksek Lisans dersinde, aniden zuhur eden bir düşünceyle, öğrencimiz olan Sivas 5.P.Eğt. Tug. Bando Komutanı Ütğm. Ercan Acar'a, yıllar boyu kitaplığımızda duran bu defterden bahsetme gereği duyduk. Defteri incelerken, gördüğümüz bazı marşların bando repertuarında olmadığını Sn. Acar'dan öğrendik. 2008'de yayınlanan bir makalede bahsettiğimiz İsmail Hakkı Bey'in Kur'a Marşı'nın varyantı denilebilecek "çok sesli" hali de (bazı yerleri ve aralıkları çok farklı ve bir ton yukardan yazılmış olarak) defterin 36-37. sayfalarında gözümüze çarptıktan sonra, kendimizi, defteri dikkatlice incelemeye mecbur hissedip çalışmaya başladık.

³ Bu konuda geniş bilgi için bkz: Toker, Hikmet. Aydemir, Murat, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mâbeyn-i Hümayûn Evrakları Dosya Tasnifinde Bulunan İki Saz Eseri*, Rast Müzikoloji Dergisi, Cilt.1, Sayı 1,s:120.129.130

tarikh, marşın besteleniş değil deftere yazılış tarihidir. Çünkü Zeki Sarıhan'ın bildirdiğine göre, İstiklal Marşı beste yarışmasına müracaat, 1921 Mayıs sonunda bitmektedir⁴ ve Asım Bey aşağıda görüleceği üzere beste yarışması katılımcıları arasındadır. Defterin 297. sayfasında 1 Teşrin-i evvel 27 (defterdeki sıra ve Teşrin-i evvel adının 1945'e kadar kullanıldığı dikkate alındığında bu tarih miladî 1927'dir), 325. sayfasında bugünkü rakamlarla 15.8.33, 329. sayfasında 21.8.933, 337. sayfasında ise yine bugünkü yazılımla 05.02.1934 tarihi var. Bu tarihler defterin 23-24 yıl boyunca yazılıp kullanıldığını net bir şekilde bize bildirmektedir. Tarih itibarıyla ancak bu bilgileri verebileceğimiz defterin büyük kısmının Ahmet Salih tarafından yazıldığı, yazı karakterinden bellidir.

Defterde, TRT ve Türk Müzik Kültürünün Hafızası Nota Arşivi'nde (www.devletkorosu.com) bulunmayan marş (sözlü ve çalgısal), şarkı, türkü, kanto ve taksîm örneklerinin yanında, dönemin anlayışına ışık tutabilecek çok seslendirilmiş türkü, şarkı ve oyun havaları mevcuttur.⁵ Defterdeki taksîmler (Sabâ, Hicaz ve Rast) Türk Müzik tarihinde notaya alınan ender taksim örneklerindedir. Bu örneklerin 4/4'lük ölçü içinde yazılması ayrıca dikkat çeken bir husustur.⁶ Biz, repertuarda bulunmayan eserler ve diğer eserlerle ilgili çalışmalarını başka araştırmacıların bakış açısına bırakıp, yazımızın sonunda, müzik dünyasında bilinmeyen Giriftzen Asım Bey'in İstiklal Marşı'nın notasını vermekle yetineceğiz⁷. Defter hakkındaki bu bilgilerden sonra kısaca İstiklal Marşı besteleden bahsederek:

⁴ Sarıhan, Zeki. Vatan Türküsü (İstiklal Marşı Tarihi ve Anlamı) TC. Kültür Bakanlığı Yayınları no:2524, Kültür Eserleri Dizisi:283, Ankara, 2000.s:64

⁵ Bilinmeyen Marşlardan bazıları: Ordumuzun Şanlı Efradı, El Ele Verelim İslam Askeri ve Avdet Marşı'dır. Diğer kaynaklarda kaydı olduğu halde notasına sadece bu defterde rastladığım bir marş: Ey Annemiz Şanlı Vatan'dır. Çok sesli örneklerden bazıları: Çeçen Kızı, Cezayir Havası, Arap Havası, Arnavut Havası, Karşıyaka da İzmir'in Güllü (Lavtacı Hristo'nun Kürdilihicazkâr şarkısı), Seni Gördükçe Titriyor Yüreğim (Kemanî Salih'in Hicaz şarkısı), Müşkil İmiş Aşıkından Ayrılmak (Klarnetçi İbrahim Efendi'nin Hicaz şarkısı). Düçar-ı Hicr-i Yar Olalı (Şevki Bey'in Uşşak Şarkısı) Çaresazım Sensin Ancak (Klarnetçi İbrahim Efendi'nin Sabâ şarkısı) İnfialim Tali-i Na-sazedir (Etem Efendi'nin Nihavend şarkısı), Layık mı Sana Bu Dil-i Sevdazede Yansın (Şekerci Cemil Bey'in Suzinak Şarkısı). Yeni Çoban Kantosu.v.b.

⁶ Taksimlerin bir usûl dahilinde icrası için bkz: Başara, Erol Danişzade Şevket Gavsî'nin Musikimiz ve Taksimler Hakkında Bir Makalesi. C.Ü. İlahiyat Fak Dergisi, XIV/1,2010

⁷ Giriftzen Asım Bey'in oğlu Sayın Asım Yücesoy, babasına ait İstiklal Marşı notasının bulunmadığını bir telefon konuşmasında bana söylemiştir. Ayrıca Giriftzen Asım Bey

İSTİKLAL MARŞI BESTELERİ

Bugün birçok kaynakta, İstiklal Marşımızın yazılış ve bestelenişi ile ilgili bilgiler bulunabilir. Bu kaynakların en önemlileri arasında Prof. Dr. Turan Sağer'in makalesi⁸ ve Etem Üngör'ün Türk Marşları kitabını⁹ sayabiliriz. Her iki kaynakta da bildirildiğine göre, İstiklal Marşı beste yarışmasına katılan besteciler şunlardır: Ahmet Cemalettin Çinkılıç, Ahmet Yekta Madran, Ali Rifat Çağatay, Giriftzen Asım Bey, Bedri Zabaç¹⁰, Hasan Basri Çantay, Hüseyin Sadettin Arel, İsmail Hakkı Bey, İsmail Zühtü Bey, Kazım Uz, Lemi Atlı, Mehmet Baha Pars, Mustafa Sunar, Rauf Yekta Bey, Sadettin Kaynak, Zâti Arca, Zeki Üngör.

Ekim 2008'de, Tekfen Filarmoni Orkestrası tarafından bu bestecilerin İstiklal Marşlarından **notası tespit edilebilenler** CD'ye kaydedilmiştir. Özgürlük Notaları (Milli Marşın Öyküsü) isimli bu CD'de, sırasıyla Zati Arca, Mustafa Sunar, Kâzım Uz, İsmail Hakkı Bey, Mustafa Sunar, Lemi Atlı, Kâzım Karabekir¹¹, İsmail Zühtü Bey, Ahmet Yekta Madran, Abdülkadir Töre, Ahmet Yekta Madran, Ali Rifat Çağatay, Zeki Üngör'ün eserleri seslendirilmiştir. (Mustafa Sunar ve A.Y. Madran'ın ikişer eseri var).

İsmail Hakkı Bey, Mustafa Sunar, Ali Rifat Çağatay ve Ahmet Yekta Madran'ın besteleri de Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korosu tarafından 12 Mart 2013'te icra edilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korosu'nun konserinde ve Tekfen Filarmoni Orkestrası CD'sinde Asım Bey'in eseri olmadığı gibi, Prof. Dr. Turan Sağer'in makalesinde de Asım Bey'in İstiklal Marşı notası yoktur. Mezkûr CD'de ikinci sırada seslendirilen ve Mustafa Sunar'a ait olduğu yazılan marş, Prof. Sağer'in makalesinde 4. Ek olarak Rauf Yekta Bey'e ait görünmektedir. Türk Müzik Kültürünün Hafızası nota arşivinde ise, aynı marşın sözleri Osmanlıca yazılmış iki örneği Mustafa Bey, sözleri latin harfleriyle yazılmış bir örneği de Ahmet Yekta Madran adına

müzesi açma hazırlığında olan Amasya Belediyesi'nde de bu notanın olmadığını, Amasya Belediye Konservatuarı Müdürü Sayın Muammer Palamut'tan öğrendim. E.B.

⁸ Sağer, Turan. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 5, Aralık 2010, s. 214-226

⁹ Üngör, Etem. Türk Marşları, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları No:11, Ankara, 1965

¹⁰ Bu besteciyle ilgili bazı tahminî bilgiler için bkz: Sarıhan, Zeki. a.g.e. s:66

¹¹ CD ekindeki bilgilere göre Kâzım Karabekir Paşa'nın alternatif olarak yazdığı "Türk Yılmaz" marşıdır.

kayıtlıdır. Bana, konserleriyle ilgili bilgi vermek lütfunda bulunan Cumhurbaşkanlığı Klasik Türk Müziği Korosu Şef Yardımcısı Sn. Mehmet Güntekin, aynı marş Ahmet Yekta Madran adına icra ettiklerini söylemiştir. Bu marşın kime ait olduğunun tespiti yazımızın konusu olmadığından, çalışmamıza, Asım Bey'in marşında görebildiğimiz bazı özellikleri vererek devam ediyoruz:

GİRİFTZEN ASIM BEY'İN İSTİKLAL MARŞI

a- Marş 4/4'lük bestelenmiş. (Armürde Si bemol 'den sonra gelen işaret, dönemin yazı anlayışına göre 4/4'lüğü gösterir).

b- Her mısra 4'erölçülük iki müzik cümlesiyle bestelenmiş,

c- Defterde hece taksimatı yapılan üç eserden biri bu marş olup, birinci dörtlükteki hece dağılımı şöyledir:¹²

1.Ölçü				2.Ölçü				3.Ölçü				4.ölçü			
Kork	ma	sön	mez	bu	şa	fak	lar	da	yü	zen	al	san	cak		
Fe(fâ)	i	lâ	tün	fe	i	lâ	tün	fe	i	lâ	tün	fa'	lün		

1. Ölçü				2.Ölçü				3.Ölçü				4.ölçü			
Sön	me	den	yur	du	mun	üs	tün	de	tü	ten	en	son	o	cak	
Fe(fâ)	i	lâ	tün	fe	i	lâ	tün	fe	i	lâ	tün	fe	i	lün	

1. Ölçü				2.Ölçü				3.Ölçü				4.ölçü			
O	be	nim	mil	le	ti	min	yl	dı	zı	dir	par	la	ya	cak	
Fe	i	lâ	tün	fe	i	lâ	tün	fe	i	lâ	tün	fe	i	lün	

1. Ölçü				2.Ölçü				3.Ölçü				4.ölçü			
O	be	nim	dir	o	be	nim	mil	le	ti	min	dir	an	cak		
Fe	i	lâ	tün	fe	i	lâ	tün	fe	i	lâ	tün	fa'	lün		

Görüldüğü gibi 3. ve 4.mısralarda, Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilâtün kalıbı – 4/4'lük ölçü ve kısa hece- uzun hece oranı açısından örnek gösterilebilecek mükemmel bir simetri ve tef'ile dağılımı var. Ancak Asım Bey'in 1. ve 2. mısralarda bu titizliği niçin göstermediği bir soru

¹² Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilâtün kalıbında, 1.tef'ile Fâilâtün, son tef'ile ise fa'lün olarak değişebilir.

işaretidir. Ritmsel açıdan eserde, Türk Müziği çevrelerinin iyi bildiği Sofyan usulü çok rahat bir şekilde uygulanabilecekken, Asım Bey'in 1.2.1 gibi bir yapıyı tercih etmesi de dikkat çekicidir.

d- Son olarak şunu söyleyip okuyucuyu notayla baş-baş bırakalım: Eser, Acemaşiran seyirle başlamış, 28. ölçüde Do Diyez olarak Nevâ üzeri Bûselik'e geçip Tiz Nevada karar etmiş.(Notaya bakarak "eser Fa majör olup, ilgili re minöre geçki yapmıştır" denilebilirse de, biz marşı, Asım Bey'in Türk Müziği'nin önemli bestecilerinden olması hasebiyle, Acemaşiran- Neva'da Bûselik olarak değerlendirmeyi daha uygun bulduk).

Kaynakça

Başara, Erol. *Danişzade Şevket Gavsî'nin Musikimiz ve Taksimler Hakkında Bir Makalesi*. C.Ü. İlahiyat Fak Dergisi, XIV/1,2010

Sağır, Turan. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 5, Aralık 2010

Sarıhan, Zeki. *Vatan Türküsü (İstiklal Marşı Tarihi ve Anlamı)*, TC. Kültür Bakanlığı Yayınları no:2524, Kültür Eserleri Dizisi:283, Ankara, 2000

Toker, Hikmet. Aydemir, Murat. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mâbeyn-i Hümayûn Evrakları Dosya Tasnifinde Bulunan İki Saz Eseri*, Rast Müzikoloji Dergisi, Cilt.1, Sayı 1

Üngör, Etem. *Türk Marşları*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları No:11, Ankara, 1965

İstiklâl Marşı

Asım Bey'in

Kork ma... sön mez bu şa fak lar... da... yü zen al san... cak

Kork ma... sön mez... bu şa fak lar... da... yü zen al san... cak

Sön me den yur du mun üs tün... de... tü ten en... son o cak...

Sön me den yur... du mun üs tün de... tü... ten en... son... o... cak

O be nim mil le ti min yıl... dı zı dir par... la ya cak...

O be nim mil... le ti min yıl... dı zı dir par... la ya cak...

O be nim dir o be nim mil le ti min... dir... an... cak...

O be nim dir o be nim mil le ti min dir an cak...